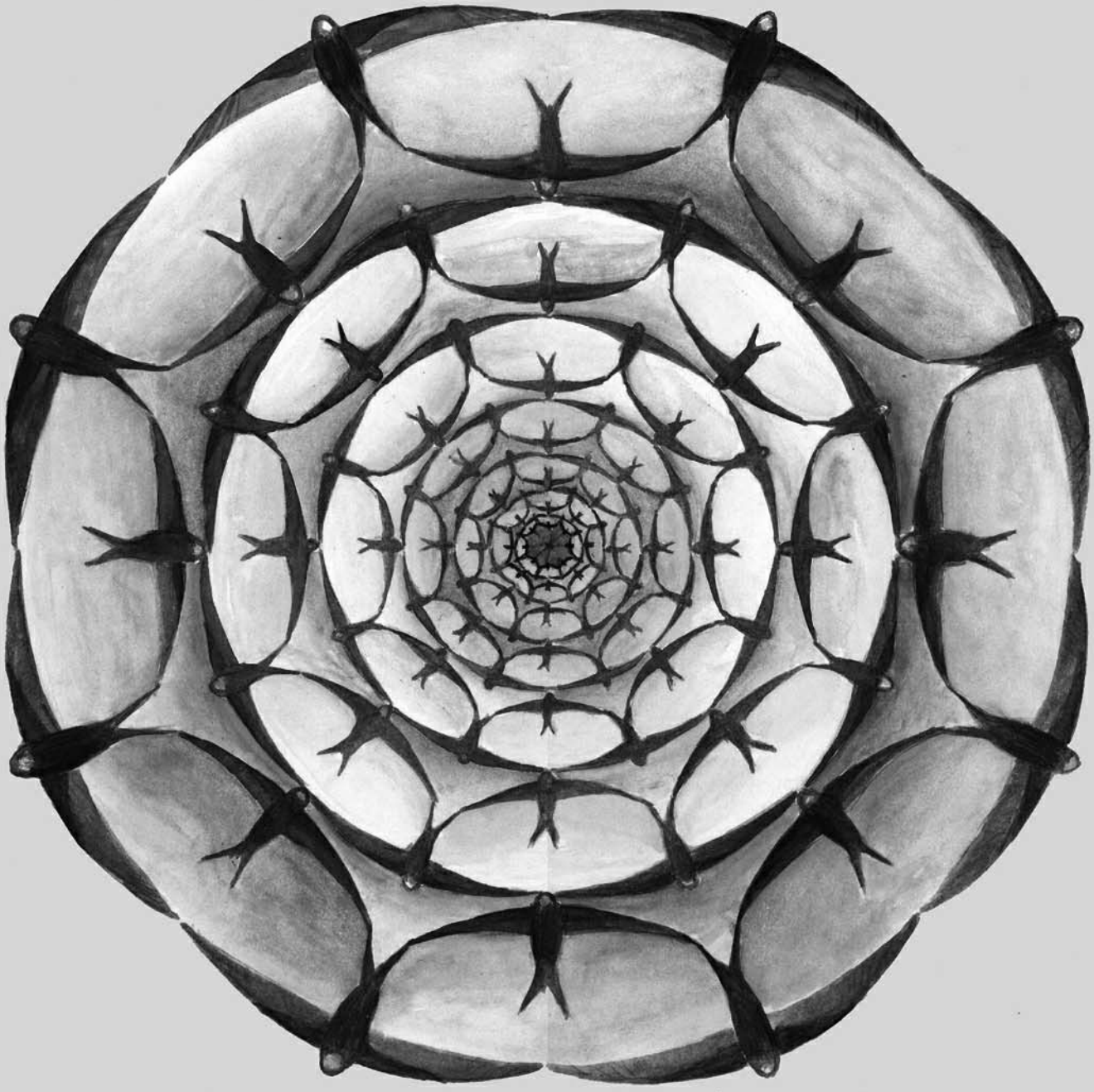
GIERZWALUWBESCHERMING - NEDERLAND

jaargang 1
mei 2002
nummer 0

GIERZWALUWEN

Bulletin

Oprichting GBN een feit

Gierzwaluwen Bulletin - jaargang 1, nummer 0
mei 2002

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland (GBN)
en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs.
Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.

Redactie
Marleen Andriessen, Marjo van der Lelie

Redactieadres/ kopij/ losse nummers
Marjo v.d. Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: cf.vanderlelie@hccnet.nl

Secretariaat (interim tot 22-6)
Marjos Mourmans-Leinderts, Zundertseweg 84, 4707 PB Roosendaal
Tel/fax: (016) 553 58 10. E-mail: marjosmourmans@planet.nl

Leden-/donateuradministratie (interim tot 22-6)
Marleen Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
Tel.: (020) 645 52 07. E-mail: jonker.andriessen@wxs.nl

Lidmaatschap/ donatie
Contributie per kalenderjaar 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amstelveen, onder vermelding van: 'lidmaatschap 2002' (of: 'donatie 2002').
Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar voor 1 december schriftelijk te geschieden.
Donateurs graag vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen ontvangen.

Internet
www.gierzwaluw.com

Inhoud

Waarom GBN	3
Nieuwjaarswens	3
Verslag landelijke dag 2001	4
Lokken met aria's van sopranen en tenoren	6
Artidomus neststenenserie	7
Regionieuws	10
Vragen	10
Medelingen / oproepen	11
Oproepen	11
Lid worden	11
Vertegenwoordigers	11
Achterkant kunst	12

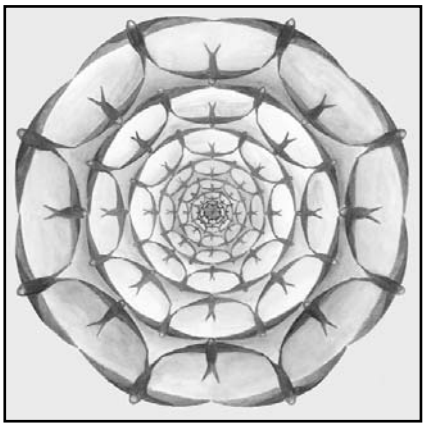
Redactioneel

Voor u ligt het nulnummer van het Gierzwalwen Bulletin, het orgaan van de nieuwe vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland.
Met dit nieuwsbulletin willen we u, leden en donateurs, informeren waar de vereniging voor gaat en voor staat. Natuurlijk bevat het ook veel wetenswaardigheden over en rond de gierzwaluwbescherming verslagen, ontwikkelingen, (regionale) ervaringen, bijeenkomsten en plannen.

Eerst nog even voor de duidelijkheid het volgende: "Waarom is er een nieuwe vereniging opgericht terwijl er al een stichting is die zich met gierzwaluwen bezig houdt?"
In het hierna volgende artikel 'Waarom GBN?' gaat André v.d. Berg hier nader op in.
Essentieel is dat een aantal voormalig betrokkenen bij de stichting zich niet meer kon vinden in ondemocratisch beleid en structuur. Een heikel beleidspunt betrof het promoten van (vogelvestorend) nestkastonderzoek.

Daarom deze vereniging, met bescherming, herstellen en het scheppen van nestgelegenheid hoog in het vaandel. Onze benadering is dat nestkastonderzoek alleen d.m.v. inkijkkasten of camera's gedaan hoort te worden.
Bovendien hebben de leden van een vereniging een stem. Zo kan het gekozen bestuur teruggefloten worden door de leden. Binnen een vereniging kunt u zich jaarlijks kandidaat stellen voor deelname aan het bestuur. Daarmee bepalen we samen onze aanpak hoe de Nederlandse (en Belgische) gierzwaluw te helpen.

De redactie wenst u veel leesplezier!

Bij de voorplaat

Deze zogenoemde 'mandala' is samengesteld uit gierzwaluwsilhouetten.
Mandala's worden gebruikt bij mediteren.
Deze aquarel is gemaakt door Eef Arnolds en is te vinden in zijn boek 'Weg van de natuur'.
(Uitgeverij Jan van Arkel, ISBN 9062244335)

waarom GBN?

Deze vereniging is opgericht door een groep mensen waarvan velen zich al meer dan een decennium georganiseerd hebben ingezet voor het behoud van gierzwaluwen in Nederland. Haar oprichting was onvermijdelijk gezien de voortschrijdende inzichten van de groep oprichters en haar eerste leden, inmiddels tientallen. (per 1 mei 51, redactie) Ik zal hieronder aangeven in welk breder kader het ontstaan van deze nieuwe vereniging kan worden bezien.

Nederland is een van de drukst bevolkte landen op aarde. De natuur die dit land nog rijk is bestaat internationaal gezien uit kleine snippers van oorspronkelijke natuurlijke rijkdommen. Nog steeds vragen mensen meer ruimte voor zichzelf. Als er gebieden overblijven met enige bijzondere flora en fauna dan moeten die bewaard worden: voor mensen. Natuur voor mensen en daar achteraan: mensen voor natuur. 'Natuur voor mensen en mensen voor natuur' is de werktitel van een overheidsdocument dat richting geeft aan het beleid hoe om te gaan met natuur. Voor echte natuurbeschermers en -liefhebbers een twijfelachtig uitgangspunt, want het ontkent de eigen hogere waarde die andere organismen hebben, boven hun belang voor mensen. Ook onder natuurliefhebbers en natuurbeschermers is er echter een geleding aanwezig waar het gaat om de fundamenten waar vanaf men de natuur beschouwt.

Nog slechts honderd jaar terug was een jager die vogels uit de lucht schoot om te zien welke soort het was, een in natuur geïnteresseerde mens; in feite een vogelliefhebber in het toenmalige maatschappelijke en culturele kader. Moderne vogelliefhebbers schieten plaatjes; foto's en video's. Of ze bemachtigen vogels met netten om de vogels vervolgens van een ring voorzien weer los te laten. Ook bij deze activiteiten, dat zal geen ringer ontkennen, vallen slachtoffers onder de vogels. Er zal af en toe een nest verstoord worden, per ongeluk, door een fotograaf. Ook het fotograferen en ringen is daarom onderwerp van discussie in de natuurbeschermingswereld. Nestfotografie is een besmette term voor veel natuurfotografen en niet-fotografen. Nestfotografie dat doet men niet, tenzij op respectabele afstand en een risico groot nul. De nieuwe Wet op de dierproeven toont anderzijds dat er een verdere evolutie gaande is naar een nog terughoudender en afstandelijker optreden van mensen bij onderzoek aan dieren. Die scherpere regels gaan niet louter over het gebruik van dieren in laboratoria aan, maar ook over de eisen waaraan veldringers moeten voldoen. Normen en waarden zijn op ieder terrein aan evolutie onderhevig en onmiskenbaar, ook in de natuurbescherming. Uiteindelijk is voor veel natuurbeschermers duidelijk geworden dat beschermen kan door keuzes te maken. Door te kiezen voor het behouden voor planten en dieren, zonder dat direct recreatief of wetenschappelijk nut als tegenprestatie beschikbaar komt.

Binnen de wereld van gierzwaluwbeschermers is een groep mensen van mening geraakt dat de huidige technieken om verder onderzoek te doen aan deze soort het ringen overbodig maakt. Bovendien zijn de feiten die in de honderden artikelen neergeschreven zijn, nog niet tot hogere inzichten gebundeld. Tezamen voldoende reden om de evolutie van de bescherming van gierzwaluwen nog een stap verder te brengen.

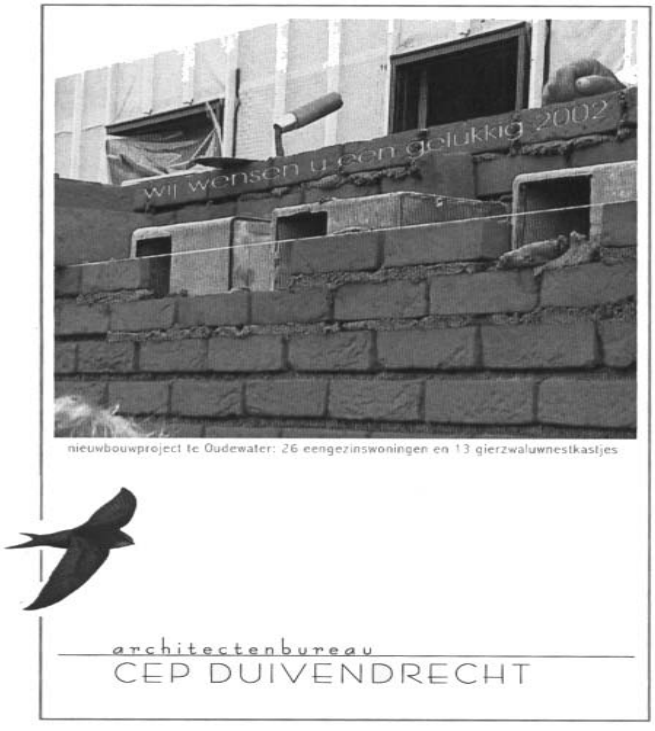
Dat betekent volledige afstand en terughoudendheid en derhalve geen invasie-achtig optreden in de directe leefomgeving; geen nestkasten meer openmaken en geen vogels meer ringen. De vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland is gestart met een onuitgesproken adagium. Het zou kunnen luiden: "Mensen voor natuur bij mensen, natuur zonder ingrijpen van mensen." Mensen die zich als natuurbeschermer willen inzetten met het duidelijke onderscheid dat hun vereniging geen enkele risicohandeling verricht bij de werkzaamheden ten behoeve van de gierzwaluwen beveel ik een lidmaatschap van harte aan.

André van den Berg

Nieuwsjaarswens

Bouwbedrijf De Lang BV te Leeuwarden steunt GBN.
Dit bouwbedrijf, steunt elke jaar een goed doel met een eindejaarsgeschenk. Enkele jaren geleden besloot directeur Piet de Lang het bedrag dat zijn firma ieder jaar in december weer reserveerde voor de gebruikelijke kerst/nieuwjaarsattentie voor de relaties op een andere manier te besteden. Hij leek hem een mooi gebaar om elk jaar een goed doel te steunen met een gift en dat te vermelden in de kerstwens aan de relaties.
In 2001 werd Gierzwaluwbescherming - Nederland uitverkoren en gelukkig gemaakt met een royale gift.
Samen met de kerstwens zond firma De Lang het vouwblad van GBN naar alle relaties. Zo wordt GBN dubbel gesteund want de informatie over gierzwaluwen bereikte een groot aantal bedrijven die betrokken zijn bij renovatie en nieuwbouw en de vereniging wordt financieel gesteund.
Een prachtig begin van het nieuwe jaar voor de nieuwe vereniging, die hierdoor een vliegende start kan maken.

Marjos Mourmans-Leinders, januari 2002

Nieuwjaarswens CEP, Duivendrecht. Foto: A. Piët

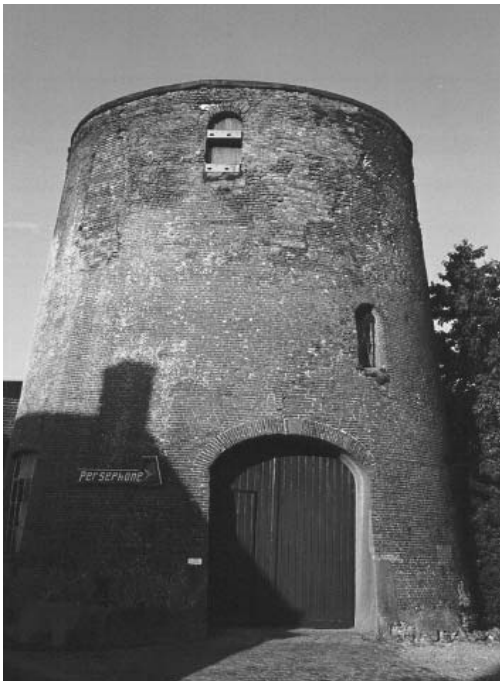
Verslag landelijke dag 2001

Dick A. Jonkers & Joop Alsemgeest

Eén keer per jaar komen vertegenwoordigers van het gierzwaluwbeschermingswerk in Nederland bijeen om informatie op te doen en gegevens uit te wisselen. Op 23 juni 2001 vond deze in Standdaarbuiten plaats en met deze vijfde achtereenvolgende bijeenkomst werd het eerste lustrum bereikt. Hieronder volgt een greep uit de voordrachten.

Volop gierzwaluwen

Dit jaar was Antoon Koenraadt gastheer; hij heeft Standdaar-buiten onder zijn hoede. Op het dak van zijn huis liggen 35 gierzwaluwpannen en onder de dakgoot hangen 12 nestkasten. Hiervan waren er maar liefst 25 door gierzwaluwen bezet. Op één van de nestkasten was een webcam aangesloten, zodat men op een beeldscherm de activiteiten in de kast kon volgen. Ook heeft hij in een oude molen voor zijn huis nog 20 nestkasten aangebracht.

De oude molen van Standdaarbuiten met 11 ingebouwde kasten. Foto: F. v.d. Lelie

Video-opname

Els en Henk v.d. Pol

Op video-opnamen (infra-roodcamera) onder een mansardedak in Zaandam, was te zien dat gierzwaluwen nestmateriaal wegpikten bij spreeuwen die op dezelfde panlat nestelden. Ook hoe een jong dat buiten het nest terecht was gekomen geen aandacht meer kreeg. Bezoek van een huismus bij de nestelende gierzwaluw en gevechten met soortgenoten die wilden binnendringen kwamen in beeld. Een jaar eerder, in 2000, mislukte het video-experiment omdat de eieren in een nest op het zuiden niet uitkwamen. Waarschijnlijk werd het toen te heet onder de pannen.

Temperatuurmetingen

Emile Kriele

Interessant was de bijdrage over temperatuurmetingen in houten kasten. De kasten waarin gemeten werd, hangen op het zuiden, maar bevonden zich deels in de schaduw van de dakgoot. De hoogste temperatuur in de kasten bedroeg 31º C. Metingen onder dakpannen op enige afstand vanaf het nest kwamen tot 51.8 º C.! De gegevens wijzen erop hoe belangrijk de positie van nestgelegenheid t.o.v. de zon is. Bij een temperatuur van boven de 50º C. verlaten jonge gierzwaluwen de nestruimte, anders sterven ze. Op zomerse dagen worden al na enkele uren van felle zonneschijn regelmatig jonge niet vliegvlugge gierzwaluwen op trottoirs en dergelijke aangetroffen.

Nieuwe ontwikkelingen bij kunstnesten

Marjos Mourmans-Leinders

Het assortiment aan kunstmatige nestgelegenheid voor gierzwaluwen in Nederland is het afgelopen decennium enorm uitgebreid; er zijn diverse typen dakpannen, nestkasten en neststenen beschikbaar. De voor- en nadelen ervan kwamen uitvoerig aan de orde. Recent is door firma Artiprex een serie neststenen ontwikkeld, die is aangepast aan de Nederlandse baksteenmaat en spouwdiepte: de Artidomus. (zie het artikel Artidomus neststenenserie; red.) De voorzijde kan in alle denkbare kleuren, structuren en vormen worden geleverd; de mogelijkheden zijn bijna onbegrensd. Architecten kunnen hierdoor de Artidomus als gevelornamenten gebruiken. Een ander nieuwtje zijn kunsthars replica's van alle denkbare soorten dakpannen. Nadere informatie is bij het secretariaat van Gierzwaluwbescherming - Nederland te verkrijgen. Deze is ook te vinden op de website www.gierzwaluw.com.

Bundeling van kennis

Marjo v.d. Lelie

In de afgelopen decennia zijn er veel contacten geweest met projectontwikkelaars, architecten, aannemers, gemeenten etc. Voor de contacten, uitgevoerde projecten en plaatsen waar dit gebeurde is een landelijke database ontwikkeld en op de hiervoor vemelde website is de overige informatie te vinden.

Onderzoek aan gierzwaluwen

Discussie o.l.v. Dick Jonkers

Onder vogelliefhebbers ontstaan regelmatig discussies over het contro-leren van nesten met eieren of jongen en het ringen van laatstgenoemde. Zo ook onder de gierzwaluwbeschermers. Na een discussie aan de hand van een aantal stellingen, kwam de mening naar voren dat het controleren van nesten en het ringen van de jongen zeer beperkt moet worden uitgevoerd in verband met het grote risico van verstoring. Gegevens over reproductie van de gierzwaluw zouden kunnen worden verzameld in de bijna 200 inkijkposten, die inmiddels op diverse plaatsen beschikbaar zijn.

De enthousiaste deelnemers wordt een heerlijk buffet aangeboden. Foto: F .v.d. Lelie

Inventarisatieproject

Marleen Andriessen

Een voortdurend optredend knelpunt is het uitblijven van controles op de bezetting van aangeboden nestgelegenheid. In de afgelopen decennia zijn duizenden dakpannen, neststenen en

nestkasten geplaatst, maar de kennis over bezetting daarvan is gering. De handleiding Apus apus Anno 2000* is een eerste aanzet om inventarisatoren hulp te bieden. Meer informatie over typen nestgelegenheid die succesvol zijn is wenselijk. Ook degenen die de boer op moeten om de nestgelegenheid aan de man te brengen zijn ermee gediend, want de eerste vraag bij het aanbieden is altijd of de gierzwaluwen wel gebruik maken van de nestgelegenheid.
(* Te verkrijgen na overschrijving van 1,15 op postgiro 2635373 t.n.v. Landschapsbeheer Noord-Holland o.v.v. Gierzwaluwhandleiding.)

Gierzwaluwbescherming in Vlaanderen
Wim de Bock
Ook in België zit men niet stil. Een vondst was de montage van een imitatienok onder de nok op de kopse kant van een huis, waaraan veel kasten zaten. Een indrukwekkende gierzwaluwflat. De bewoners van de chique wijken in het dorp hebben de gierzwaluwen ook ontdekt, maar dan als ornament. Op hun schoorstenen bevinden zich windwijzers in de vorm van vliegende exemplaren. Zoals in Nederland bordjes van rijksmonumenten aan de gevel te zien zijn, is aan bewoners van panden met gierzwaluwen een beschermingsbordje met de afbeelding van deze soort en een kernachtige tekst geschonken. Het bordje kunnen aanbrengen zij op hun gevel.

Genieten van zoveel actieviteit rond de bezette nesten.
Foto: J. Koevoets

Overheid en gierzwaluwen
Nico van Dam
In Krimpen a/d IJssel worden pogingen ondernomen om de voormalige brandslangentoren van de brandweer op elke etage te laten voorzien van kunstnesten. De overheid kan door de realisatie van dit project een voorbeeldfunctie naar de burger vervullen. In die gemeente is ook een particulier initiatief van start gegaan, waarbij in een kopse gevel op enige afstand van de nok gaten in de muur zijn geboord, waarachter kasten zijn gemonteerd. Om de toegang aantrekkelijker te maken en inregenen te voorkomen is daarboven een imitatienok van trespa (kunststof) geplaatst. Na de renovatie van een huis, waarbij nieuwe speciale dakpannen kwamen de gierzwaluwen opnieuw tot broeden.

Acties in Den Haag
Nel van Jaarsveld
In het Statenkwartier in Den Haag zag men kans om toestemming te verkrijgen voor het boren van gaten in brede houten

Impressie van de overvloed aan gecreëerde nestplekken bij de gastheer. Foto: F .v.d. Lelie

dakgoten waarachter zich holle ruimten bevonden. Bij deze actie hing men aan dezelfde goot vier houten kasten. Het geheel is ge*spons*ord door een glazenwassersbedrijf.

Nieuws uit Groede
Günther Prang
Günther meldde dat zijn inkijkposten zeer regelmatig door gierzwaluwen bezocht werden. Van 4 mei 2001-22 juni 2001 kwamen 318 exemplaren een kijkje in de kasten nemen!

Dankwoord en rondwandeling
Joop Alsemgeest bedankte de familie Koenraadt voor de gastvrijheid, evenals de anderen die deze dag tot een succes hadden gemaakt. De catering met een drankje en een voortreffelijk koud buffet was in goede handen bij Marjos Mourmans, Mirjam Koenraadt en Lianne Nagtzaam.
Tijdens een avondexcursie door het dorp werd duidelijk hoe belangrijk de aanwezigheid van een enthousiaste gierzwaluwliefhebber in een kleine gemeenschap is. In de voormalige molen waren kasten gemonteerd, en aan diverse huizen hingen kasten of waren neststenen ingemetseld. Bij een vrij lage vroegere schuurkerk vlogen veel gierzwaluwen af en aan en doken onder de pannen.

Na de traditionele aardbeien met slagroom eindigde deze geslaagde dag in Standdaarbuiten.

Koffie en aardbeien met slagroom toe.
Foto: J. Koevoets

Lokken met aria's van sopranen en tenoren

Marjos Mourmans-Leinders

Het bezetten van nieuwe nestelmogelijkheden is bij gierzwaluwen een kwestie van lange adem. Gierzwaluwbeschermers weten dat en vertellen het aan degene die nieuwe nestplaatsen inrichten. Tocht blijkt regelmatig dat soms al na enkele jaren, de niet in gebruik genomen nestkasten alweer van de gevels te zijn weggehaald: 'dat met die gierzwaluwen wordt toch niks…'
Vanuit de bouwwereld komt vaak de vraag: 'ik investeer nu in inbouwneststenen, maar wat is het rendement, hoeveel neststenen zijn er het volgende jaar bezet?'
Vertellen over vogels die geen nestgelegenheid meer vinden en die vervolgens niet enthousiast de mooie nieuwe en vaak dure kunstnesten bezetten, dat werkt niet. Mensen willen graag resultaat zien van hun inspanning en dat is heel begrijpelijk.

Vogel die reageert n.a.v. afgespeelde geluidsopname. Foto: E.J. Kriele

Nieuwe methode
Toen in Zwitserland zo'n zeven jaar geleden berichten kwamen dat nieuwe nestplaatsen versneld bezet konden raken door er gierzwaluwgeluiden uit te laten klinken, heb ik Louke Donker, onze man in Zwitserland, direct verzocht om enkele bandjes met gierzwaluwgeluiden plus uitleg op te sturen. De verwachtingen waren hoog gespannen. Terecht, zo leek het aanvankelijk tenminste.

Succes
Annette van den Berg in Haarlem paste als eerste het geluid toe in nestkasten die net waren opgehangen. Meteen dat eerste jaar al vlogen er gierzwaluwen de kasten in en uit. Sindsdien zijn haar kasten ieder jaar bezet. Annette is niet de enige. Ook op andere locaties is het lokken met geluiden al in het eerst seizoen succesvol gebleken. Mevrouw Roos ook in Haarlem, is ongetwijfeld kampioen met vier bezette nestkasten in één zomer (2001).

Geen succes
Daar staat tegenover dat op veel meer plaatsen werden geluiden afgespeeld zijn zonder dat het leidde tot gierzwaluwbezoek. Wel meldt vrijwel iedereen dat de vogels reageerden: omlaag kwamen, schreeuwend langs vlogen en sommige zelfs aanhaakten… aan de luidspreker! Tot bezetten van de nieuwe broedruimte kwam het vaak niet.

Oorzaken
De vraag is dus: waarom lukt het soms wel en vaak niet? Ligt het aan de aard van het afgespeelde geluid of aan de apparatuur, staan de geluiden te hard of te zacht? Wellicht spelen er ook andere factoren een rol die buiten onze controle liggen: misschien was er in de omgeving van mevrouw Roos net een gebouw met nestplaatsen afgebroken.

Duetten
Misschien kan ook nog iets aan de geluiden worden verbeterd. Wie het artikel van Kaiser over de duetten heeft gelezen, weet dat man en vrouw een gezamenlijk duet van swie-ri zingen. Het mannelijke 'ri' klinkt lager dan het vrouwelijke 'swie'. De gierzwaluwgeluiden die wij afspelen zijn opgenomen in broedkolonies waar mannen en vrouwen er waarschijnlijk lustig op los 'duetteerden'. Als als er duetten klinken vanuit een nestplaats dan 'weten' de zoekende gierzwaluwen buiten dat zich een man én een vrouw in de broedruimte bevinden. Ze zullen aarzelen om zo'n 'bezette' broedplaats te bezoeken want dat zal onvermijdelijk een gevecht tot gevolg hebben. Pas als er geen geluid klinkt en de nestplaats dus verlaten lijkt, zullen ze die wellicht gaan inspecteren, maar ook dan met het risico dat er gevochten moet worden als de eigenaar terugkeert.

Solo
Als er echter geen twee stemmen maar alleen het geluid van bijvoorbeeld het mannetje zou klinken dan weten de vrouwtjes buiten dat er een vrijgezelle mannetje met woning roept en dat zou wel eens een heel aantrekkelijke partij kunnen zijn. De afwezigheid van de vrouwtjesroep, betekent dat ze geen gevecht hoeft te leve-ren met een concurrente. Omgekeerd geldt dat natuurlijk ook voor vrouwtjes met de mannetjes buiten.

Splitsen
Het probleem was echter hoe kom je aan geïsoleerde geluiden. Totdat een enthousiaste gierzwaluwbeschermer uit Uithoorn mij belde. Hij had niet alleen hetzelfde bedacht maar wist wellicht ook de oplossing. Geluid kan met behulp van apparatuur zichtbaar gemaakt worden in sonogrammen die hoge en lage tonen weergeven. Hij veronderstelde dat het mogelijk moest zijn om de verschillende toonhoogten te isoleren en die gesplitste geluiden apart op CD of geluidsband op te nemen.

Lokroep
Als dat mogelijk is, kan er dus met uitsluitend mannetjes- of vrouwtjesgeluiden worden gelokt. Of dat ook tot sneller ontdekken van de broedlocaties leidt, zal nog moeten blijken. Want misschien klinken lokroepen van hunkerende vrijgezelle mannetjes of vrouwtjes wel heel anders dan de (gesplitste) geluiden van echtparen die hun nestplaats bewaken.
Het is in ieder geval interessant om het uit te proberen.

Bestellen
Inmiddels is Ingrid Nagtzaam bereid gevonden om de geluidsactiviteiten van Emile Kriele over te nemen. Ingrid is muziekpedagoge van haar vak en dat komt goed uit want bij haar kan men dus nu terecht voor de duetten en wellicht later ook voor de aria's van de sopranen en de tenoren.
Een vragenlijst wordt steeds meegestuurd en het wordt zeer op prijs gesteld als de ingevulde lijst aan haar wordt retour gezonden aan het einde van het broedseizoen, ook als er nog geen positieve resultaten te melden zijn.
Ook informatie over het installeren kan men bij haar opvragen.

Prijs CD 7,- ;geluidsbandje 1,50; exclusief verzendkosten.
Te bestellen bij: Ingrid Nagtzaam, Lindestraat 67,
4731 CM Oudenbosch Tel.:(0165) 31 55 65
E-mail: nagtzaamingrid@hotmail.com

Artidomus neststenenserie

Marjos Mourmans-Leinders, april 2002

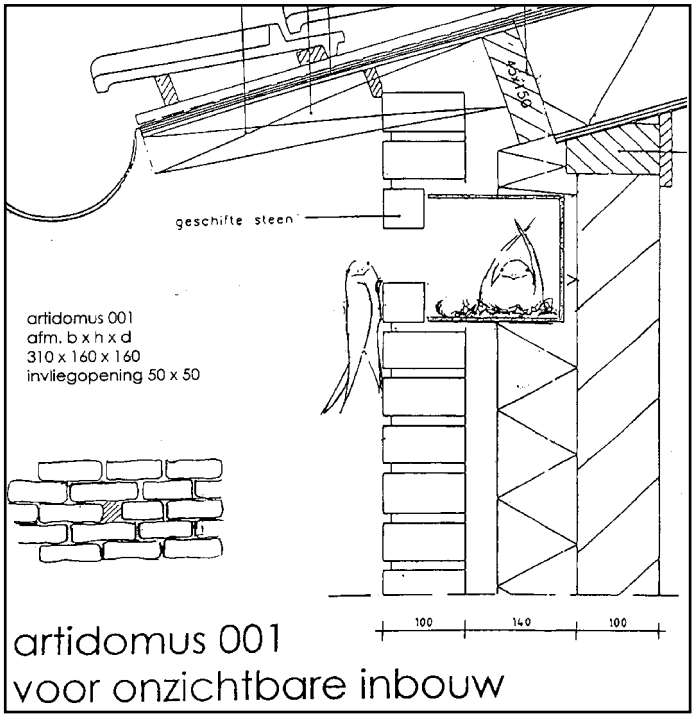
Van alle soorten kunstnesten voor gierzwaluwen lijkt de inbouwneststeen het meest op de natuurlijke broedplaatsen van de rotsbewoners die gierzwaluwen van oorsprong zijn. Via een kleine opening bereiken de broedvogels hun nesten in een donkere holte in een stenige omgeving.

Duurzame broedplaatsen
Neststenen zijn holle bouwelementen die in muren worden ingemetseld. Het zijn omsloten broedkamertjes met slechts een kleine in/uitvliegopening in de gevel. Behalve veilige zijn het ook heel duurzaam broedplaatsen, want de muren van een gebouw blijven meestal het langs ongemoeid. Voor vogels die zo plaatstrouw zijn als gierzwaluwen is dat van levensbelang. Jaar na jaar keren ze terug op hetzelfde nest in opeenvolgende ge-neraties, gedurende tientallen, wellicht ook honderden jaren. Bij nesten in rotswanden konden ze zich dat permitteren. Op voortdurend veranderende bouwactiviteiten hebben gierzwaluwen geen antwoord. Hoe langer dus een nestplaats onveranderd blijft, hoe beter het voor hen is en dan komen nestplaatsen in muren (op het noorden en oosten) het meest in aanmerking.

Inbouw Artidomus 001 in Oudewater: De Noort Syde. De invliegopening is 5 x 5 cm. Foto: A. Piët

Zichtbaar of onzichtbaar
De neststenen die tot nu toe in de handel waren, worden gemaakt in Duitsland en zijn dus aangepast aan de Duitse bouwmarkt. Hoewel het goede broedplaatsen vormen, zijn ze moeilijk in te passen in de Nederlandse manier van bouwen: ze zijn te diep voor onze spouwen of de hoogte klopt niet met de Nederlandse baksteen maten, bovendien zijn ze erg duur. Sinds een jaar is er een nieuwe neststenenserie op de markt: de Artidomus-serie. Samen met John Scheer van de firma Artiprex in De Meern, heb ik neststenen ontwikkeld die zowel zichtbaar als onzichtbaar kunnen worden ingemetseld en zich

Tekening: M. Mourmans-Leinders

probleemloos laten inpassen in Nederlandse bouwwijze. Architecten en aannemers die ermee werken zijn enthousiast want de neststenen zijn gemakkelijk te verwerken, de prijs is gunstiger en bovendien worden ze ook op bestelling geleverd in allerlei kleuren, structuren en motieven.

De prijs voor de Artidomus 001(onzichtbare inbouw): 14,-
de Artidomus 002, 003 (zichtbare inbouw): 20,75
CEP Architecten, Diemen was zo enthousiast dat ze op hun kerstwens voor de relaties de Artidomus 001 in het werk hebben afgebeeld. (zie pagina 3).

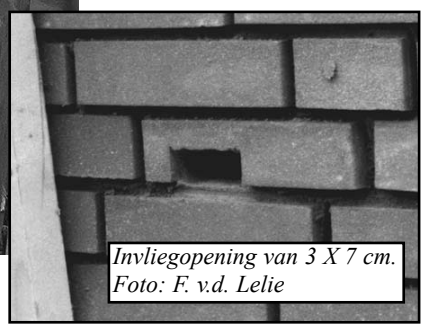

Inbouw Artidomus 001 in Amersfoort: Romeo 2. Foto: F. v.d. Lelie

Nieuw in Amersfoort

Inmiddels zijn ook in Amersfoort de eerste 15 Artidomusstenen ingemetseld. Hier heeft de architect deels gekozen voor ronde, in de bakstenen geboorde gaten met een diameter van 5 centimeter en deels voor gezaagde invliegopeningen van 3 bij 7cm.

Marjo van der Lelie, mei 2002

Invliegopening van 3 X 7 cm. Foto: F. v.d. Lelie

REGIONIEUWS

Nieuwbouw verjaagt de gierzwaluw

Samenvatting uit artikel Eindhovens Dagblad van 16-02-2002

Nieuwbouw, sloop en renovatie met als doel: een comfortabele, goed geïsoleerde woonplek voor iedereen zijn prettig voor ons, maar een ramp voor bijvoorbeeld de gierzwaluw, die na een lange trektocht steeds vaker tevergeefs een plaats zoekt om te nestelen. Want de gierzwaluw doet dat bij voorkeur in holten en spleten in gebouwen en die worden schaars. ‘Toch hoeft dat helemaal niet te betekenen dat de gierzwaluw verdwijnt’, zegt Helmonder Jan van der Rijt van de Gierzwaluwbescherming - Nederland, 'maar dan moet de bouwwereld wel een handje helpen'.

Van der Rijt brak onlangs zelf nog een lans voor de Helmondse gierzwaluwen. Na overleg met wethouder E. Hesen werden 35 dakpannen van Residentie Oostende vervangen door speciale gierzwaluwdakpannen. Ook in Eindhoven is de afgelopen jaren bij diverse renovatie- en bouwprojecten aan de gierzwaluw gedacht. ‘Een kleine moeite’, zo meent Van der Rijt. ‘Bovendien helpen we zo niet alleen de gierzwaluw, maar ook onszelf: wij zorgen voor onderdak en zij ruimen onze insecten op. Het oude evenwicht is verstoord doordat jaarlijks honderden nestplaatsen verdwijnen door sloop- en renovatiewerkzaamheden. De goed geïsoleerde nieuwbouw in strakke bouwstijl laat geen gierzwaluwen meer toe. Toch is dat gemakkelijk op te lossen,' zegt Jan van der Rijt. 'Met speciale dakpannen, inbouwneststenen of nestkastjes bijvoorbeeld. Als architecten en aannemers al in de ontwerpfase rekening houden met nestgelegenheid voor gierzwaluwen komen de vogels hier niet tevergeefs. Het hoeft nauwelijks meer te kosten; het is meer een kwestie van instelling. Van elk dakpantype is er tegen-woordig een gierzwaluwvariant, wat wil zeggen dat ze een invliegopening hebben waardoor de vogels eronder kunnen komen. Wij maken ons al acht jaar sterk voor de gierzwaluw en worden daarin gesteund door onder meer het IVN. Ook Vogelbescherming Nederland staat achter ons doel. We geven voorlichting aan overheid, bouwwereld en particulieren en adviseren bij afbraak en verbouwingen. Landelijk is er al heel wat bereikt, een goed voorbeeld is Amersfoort waar ook volop gebouwd wordt. Hier in Helmond hebben we in de milieuwijk de Akkers gezorgd voor nestkastjes aan de huizen. Het kan en nadelen zijn er niet, maar het vraagt een omslag in het denken en dat kost tijd’. Wie privé de gierzwaluw een handje wil helpen kan dat heel goed doen door speciale nestkastjes op te hangen onder de dakrand, hoe meer hoe beter, en bij voorkeur aan een noord- of oostmuur. Zo kan voorkomen worden dat gierzwaluwen totaal ontredderd blijven rondvliegen omdat hun nestplaatsen verdwenen zijn.

Folly van Dijk

Dakaanpassing in Bunschoten.
Foto: W. Smeets

Geduld is een schone zaak

Dat je de moed nooit moet opgeven bleek ons afgelopen vrijdagavond 15 juni. Zes jaar geleden hebben we in combinatie met verbouwing 2 inmetselkasten en 4 dakpannen geplaatst. Tot vrijdag jl. was er nooit enige aandacht van gierzwaluwen en opeens was het raak. Alle gaten worden bezocht en in één kast verblijven 's nachts en overdag één à twee gierzwaluwen. Niet zomaar even een bezoek maar regelmatig blijven ze er wel meer dan een uur in. Is dat een nog niet geslachtsrijp paar of zijn het mogelijk nog late broeders? Natuurlijk blijf ik overal met mijn fikken af en ga eind september wel eens kijken.

Jaap Schröder, juni 2001

Inspiratie

Eén van onze beste Nederlandse vogelfotografen Wim Smeets was in Standdaarbuiten van de partij. Hij was zo onder de indruk van de overvloed aan de door de gastheer gecreëerde nestplekken en de mogelijkheid die dat biedt om de vogels te fotograferen, dat hij inmiddels zijn eigen dak ook heeft voorzien van pannen en kasten!

Marjo v.d. Lelie, oktober 2001

Twee jonge vogels poseren.
Foto: W. Smeets

De gierzwaluw in de Maasbroekse Blokken

De gierzwaluw heeft in de gemeente Boxmeer en ook in diverse andere plaatsen in het Land van Cuijk een goede traditie als broedvogel van vooral oudere gebouwen, onder uitsteeksels, in spleten en inhammen van huizen, onder een steil pannendak en in nestkasten.
Zo ook broeden ze o.a. rondom de Petruskerk in de Steenstraat te Boxmeer, in de Oranjebuurt (Bilderbeekstraat) en de Schilderswijk.
De gierzwaluw is bedreigd. Immers door het steeds nauwkeuriger bouwen, vindt deze oorspronkelijke rotsbewoner, evenals de vleermuis, geen enkele opening meer in huizen en gebouwen. Zonder bewust aangebrachte nestgelegenheid in gebouwen, zal het aantal gierzwaluwen sterk achteruit gaan.

De minister van VROM heeft daarom het aanbrengen van nestgelegenheid voor vogels, waaronder gierzwaluwen, en vleermuizen in gebouwen opgenomen in de richtlijnen voor duurzaam bouwen (Nationaal pakket voor DuBo). De gemeente ondersteunt dit beleid in het gemeentelijke Milieubeleidsplan.

Door voorlichting aan bouwbedrijven, architecten en hun opdrachtgevers en aan particulieren en middels convenanten met bouwbedrijven en woningcorporaties bevordert de gemeente het aanbrengen van nestgelegenheid voor gierzwaluwen in woningen, kantoren en andere gebouwen.
In de volgende recente bouwprojecten in de gemeente Boxmeer zijn inmiddels nestgelegenheden voor gierzwaluwen opgenomen:
- bij renovatie van daken in de Schilderswijk door de Woningstichting: nestopeningen gemaakt in beplating van de kopgevels;
- in een nieuwbouwappartementencomplex in de Maasbroekse Blokken door het Bouwfonds: 56 betonnen gierzwaluwnestkasten in gevel;
- in het nieuwbouwkantoor Maasbroekse Blokken door SDV-informatica: 17 nestkasten zijn fraai ingebouwd in de noord- en oostgevel;
- in 58 nieuwbouwwoningen in Maasbroekse Blokken door Bouwbedrijf Van Wanrooij worden 59 betonnen gierzwaluwnestkastjes ingebouwd in de gevels van de woningen;
- onder diverse bestaande dakgoten zijn houten gierzwaluwnestkasten opgehangen door Vogelwerkgroep Boxmeer e.o. en door natuurvereniging IVN De Maasvallei.
Met andere opdrachtgevers, architecten en bouwbedrijven lopen eveneens contacten.

Een uitgebreid infopakket over de gierzwaluw met diverse informatie, inclusief
nieuwbouw- en renovatie-adviezen is verkrijgbaar bij de Gemeente Boxmeer, Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling, Louis Laheij, tel. (0485) 58 59 63.
E-mail: L.Laheij@boxmeer.nl.

Louis Laheij, 2001

Succes in het Gooi

Sinds jaren hebben wij in een Hilversumse villawijk succes met een aantal tegen een gevel op het zuidoosten opgehangen gierzwaluwkasten. Het begon toen een gierzwaluwpaartje zijn intrek nam in een al aanwezige spreeuwenkast. Daarop hebben mijn vader en ikzelf een aantal specifieke gierzwaluwkasten gebouwd en naast die spreeuwenkast gehangen (gierzwaluwen zijn per slot koloniebroeders). Het resultaat was vorig jaar dat naar ik meen vijf kasten bewoond waren. Momenteel is de zesde kast in aanbouw en die zal voor het april is nog aan de collectie worden toegevoegd. Ik weet niet waar mijn vader destijds het ontwerp van deze kasten vandaan haalde, maar wanneer er belangstelling voor is kan ik wel een nette bouwtekening en beschrijving leveren van de kasten zoals ik ze thans maak.

Jan van Loo, april 2002

Diverse succesvolle zelfbouwkasten in Hiversum
Foto: J. v. Loo

Nestplaats zoeken levensgevaarlijk

De eerste drie weken van juni waren weken van regen en koude. De meeste gierzwaluwen van de grote kolonie in de oude kerk te Roden hadden zich naar elders (?) begeven. Slechts af en toe kwam een enkele vogel geruisloos terug en schoot naar binnen bij één van de vele scheefliggende oude holle pannen. Misschien een broedende vogel die terug kwam van foerageren, want de vogel bleef daarna in het nest en vloog niet meer uit. Alleen de bewust oplettende toeschouwer kon nog zien dat hier een kolonie gierzwaluwen was.
Toen kwam 21 juni 2001de langste dag en ook de eerste warme dag waarop er geen regen viel. Vroeg in de morgen keerden de gierzwaluwen met tientallen tegelijk terug om met een enorm kabaal de koloniekerk aan te vliegen en te omcirkelen.
Als één vogel bij of op een gat of spleet in het pannendak landde kwamen er nog één of twee achteraan, die zich zelfs soms aan de eerste probeerden vast te klampen, waarna ze gezamenlijk naar beneden tuimelden en weg zeilden. Bij dat alles was het een oorverdovend gegier terwijl de vogels je bijna de oren van het hoofd vlogen, zó dicht scheerden ze voorbij.
Mijn aanwezigheid aldaar voor het maken van een bewoningstekening bracht voorbijgangers ertoe mij te vragen wat hier eigenlijk aan de hand was. Een kleine uitleg leidde tot grote

verbazing. Zoiets hadden ze nog nooit gehoord.
Toen ik mij naar de zuidzijde van het dak begaf ontdekte ik een puntige vogelveer met een zilvergrijze onderzijde, die uit een pan stak. Af en toe trilde de veer en klonk er een gegier, waarop sommige gierzwaluwen gierend precies over die plek van het dak scheerden. Ik realiseerde mij dat een vogel zich had vastgevlogen in een dunne sleuf tussen twee dakpannen. Na enkele uren waarschuwde ik de brandweercommandant, die meeging, maar moest vaststellen dat de gemeente Roden niet beschikt over een zó hoge ladder. Omdat de gierzwaluw vast zat bij de nok van het dak en op ca. 2 meter van het galmgat van de klokkentoren waarschuwde ik de heer Schonewille, die donateur is van het IVN én de koster van de kerk kent. Hij klom direct met mij én de brandweercommandant de toren in en demonteerde de afsluitingen van de galmgaten naast de kerkklok. Hangende tot zijn middel uit een galmgat met de uitschuifbare ragebol van de kerk wist Schonewille uiteindelijk de dakpan te lichten. De gierzwaluw wist niet wat hem na vele vele uren overkwam en bleek zódanig gestresst te zijn dat hij nog twee minuten nodig had voordat hij zich omlaag liet vallen langs het steile dak om vervolgens sierlijk zwevend het luchtruim te kiezen. Geen wonder dat Schonewille, die de klus in een uurtje hard werken klaarde, na afloop opmerkte 'Toch mooi als het je lukt zo'n prachtig diertje te redden. Wel de moeite waard. Het was een hele moeite, dat verzeker ik u !'

W. van Amerongen, juni 2001

'Vliegende' kastenformatie in de Astronaut te Amersfoort
Foto: F. v.d. Lelie

Creatief met stenen

Aannemers bedrijf SBBA te Amersfoort heeft 40 houtbetonstenen op een bijzondere manier ingemetseld in het kantoorgebouw 'De Astronaut'. De aannemer G. van Batenburg werd zo geïnspireerd door de combinatie van architectuur en gierzwaluwnestkasten, dat hij zelf een uniek ontwerp heeft bedacht en heeft laten uitvoeren. Het resultaat bestaat uit vier 'vogels' van elk tien stenen (zie foto).

Marjo van der Lelie, augustus 2001

Gierzwaluw

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?
De vogel die kan slapen in de lucht.
Die vóór de herfst ons koude land ontvlucht.
De vogel die de wind kan vergezellen.
Een prachtig dier.

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?
De vogel die tot diep in Afrika
zijn reizen maakt de zomer achterna.
Die elke volle vaart nog kan versnellen
met kracht en zwier.

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?
Die ieder voorjaar boven mijn balkon
het feest viert van de ondergaande zon.
Met zacht gekrijs dat wonderwel wil zwellen
tot luid gegier.

Wat zal ik van de gierzwaluw vertellen?
De vogel die de wind kan vergezellen.
Hij is weer hier!

Ivo de Wijs

VRAGEN, VRAGEN, ...

Met veel vermaak heb ik uw Gierzwaluwen informatieboekje doorgelezen. Ik woon in Kockengen. Wij hebben hier ook een flink aantal broedparen. Bij het lezen van het boekje rees echter een vraag. Waarom zijn de nieuw te plaatsen kasten, stenen etc. van zo'n grote afmeting? Gierzwaluwen die in 'natuurlijke' holtes broeden hebben het heel wat krapper. Neem bijvoorbeeld de kierende dakpan. Meestal is de ruimte tussen pan en dakbeschot niet meer dan 5 à 10 centimeter. Volgens mij worden in deze situatie de eieren op de panlat gelegd. Deze panlatten zijn ongeveer 5 centimeter breed. Mogen de kasten stenen etc. niet wat kleinere afmetingen hebben? Bij ons huis broeden de gierzwaluwen waarschijnlijk in de spouw, op het isolatiemateriaal. Ze kruipen in de nok onder een kierende pan. De ruimte van de spouw is circa 10 centimeter! Verder wil ik u nog een mooie locatie bekendmaken, waar men ook werk heeft gemaakt van het actief beschermen van de gierzwaluw. Ik vind dit zelf een prachtig voorbeeldproject. Het betreft een oud kerkje (volgens mij het enige) in het Drentse plaatsje Anloo. Ik heb nog nooit zo'n grote kolonie gezien. Men heeft onder de goot, over de gehele lengte, een doorlopende betimmering aangebracht met de bekende sleuven.

Marnix Bout, april 2002

Reacties graag sturen naar de redactie.

MEDEDELIINGEN

Algemene ledenvergadering:
22 juni 2002 in Haarlem

Na de ledenvergadering hebben de contactpersonen in Haarlem, Annette van den Berg en Angeniet Kam, voor leden, donateurs en genodigden een landelijke gierzwaluwbeschermersdag georganiseerd.
Er komt een gastspreker, gevolgd door presentaties en een excursie in Haarlem.
De genodigden hebben inmiddels een uitnodiging ontvangen.

OPROEPEN

Wie kan melding doen van broedsucces in speciaal aangebrachte nestvoorzieningen: nestkasten, neststenen, gierzwaluwdakpannen?

Wie heeft positieve ervaringen met geluids-experimenten?

Wie heeft informatie over de architecten, bouwbedrijven, projectontwikkelaren, aannemers die zich met nestvoorzieningen bezighouden of dit in het verleden hebben gedaan? Dit met als doel voor de leden een kennisbank samen te stellen.

Graag sturen of mailen naar de redactie.

LID WORDEN

Zowel de huidige coördinatoren als andere gierzwaluwbeschermers kunnen lid (coördinator) of donateur worden van de nieuwe vereniging door overmaking van □ 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amstelveen, onder vermelding van: 'lidmaatschap 2002'.
Leden krijgen het verenigingsblad automatisch toegezonden, donateurs kunnen kiezen tussen het al dan niet ontvangen van het verenigingsblad.
(Donateurs graag vermelden of je het verenigingsblad wenst te ontvangen!)

Ga voor gierzwaluwbescherming !
Geef je op als lid of donateur per e-mail, briefkaart of telefoon:

Gierzwaluwbescherming - Nederland
M. Andriessen
Fideliolaan 78
1183 PN Amstelveen
(020) 645 52 07
jonker.andriessen@planet.nl

GBN VERTEGENWOORDIGERS

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor meer informatie

Groningen

R. Lindeboom, Rensumaheerd 94, 9736 AD **Groningen**
(050) 542 51 63, rlin@planet.nl

Drenthe

H. Snel, Prins Bernardsingel 7,7941 EX **Meppel**, (052)2261879

Overijssel

G. Smoors, Wensinkstraat 45, 7622 CR **Borne**, (047)266 50 48

Gelderland

J.J. Schröder, Meckelenburglaan 9, 3843 BH **Harderwijk**
(0341) 41 63 24, schroder.zoomers@freeler.nl

Utrecht

Mw. M. van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44,
3818 KT **Amersfoort**, (033)461 3630, cf.vanderlelie@hccnet.nl
W. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG **Bunschoten**
(033) 298 31 47, smeets.foto@hetnet.nl

Noord-Holland

J.F.M. Alsemgeest, Elbe 9, 1423 CV **Uithoorn**, (0297) 56 3394
Mw. M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN **Amstelveen**
(020) 645 52 07, jonker.andriessen@planet.nl
Mw. A. van den Berg, Van 't Hoffstraat 120, 2014 RK **Haarlem**
(023) 524 45 49, centrum@carolinabont.com
J.M. Fiedeldij Dop, Zuideinde 9a, 1551 EA **Westzaan**
(020) 420 65 67
D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA **Blaricum**
(035) 526 04 56, d.jonkers@12move.nl
Mw. E.C. van der Pol, Hanenpad 67, 1501 WC **Zaandam**
(075) 616 40 43, e.c.van.der.pol@freeler.nl
Mw. J.K.M. Schenk, Grote Beer 112, 1188 BD **Amstelveen**
(020) 647 54 89, jkm.schenk@wxs.nl

Zuid-Holland

N. van Dam, Parkhof 14, 2922 CS **Krimpen a/d IJssel**
(0180) 51 39 75, npvandam@planet.nl
E.J. Kriele, Kikkerveen 249, 3205 XB **Spijkenisse**
(0181) 64 11 53, ejkriele@ejkriele.myweb.nl

Zeeland

Dhr. G. Prang, Sint Bavodijk 12, 4504 AA **Nieuwvliet**
(0117) 37 14 54

Noord-Brabant

R. Geerings, Van Vollenhovenstraat 12, 5652 SP **Eindhoven**
(040) 257 29 88
A. Koenraadt, Molenstraat 9, 4758 AA **Standdaarbuiten**
(0165) 31 51 36
Mw. M. Mourmans-Leinders, Zundertseweg 84, 4707 BP
Roosendaal, (0165) 53 58 10, marjosmourmans@planet.nl
Mw. I. Nagtzaam, Lindestraat 67, 4731 CM **Oudenbosch**
(0165) 31 55 65, nagtzaamingrid@hotmail.com
J. van der Rijt, H. Mesdagstraat 11, 5702 VK **Helmond**
(0492) 53 44 46

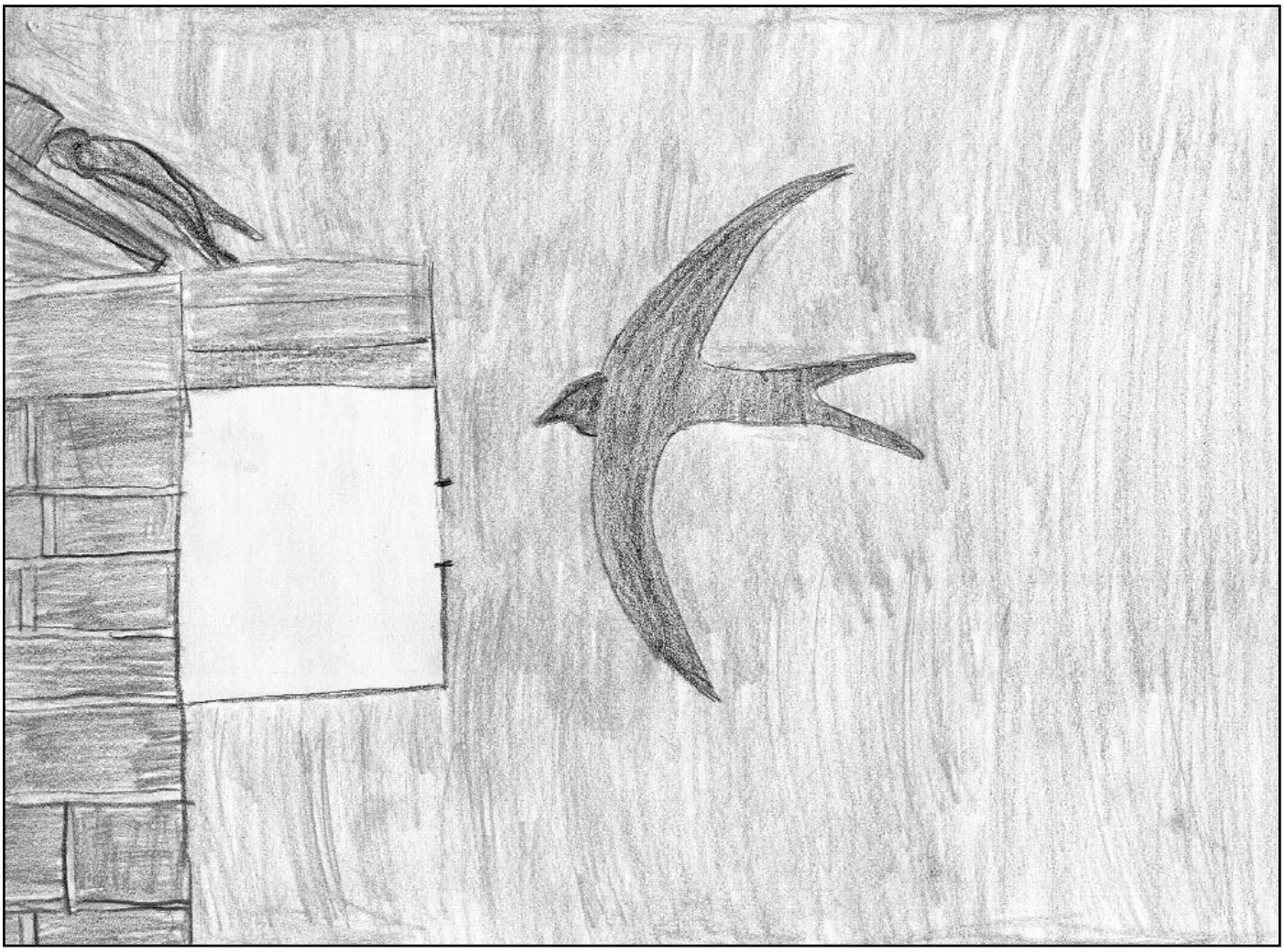
Limburg

Th. Kockelkoren, Tegelseweg 73, 5912 BB **Venlo**
(077) 351 81 97, th.kockelkoren@ps.nl
H. van de Laar, Doorvaartstraat 45a, 6443 AP **Brunssum**
(045) 527 32 11

België

W. Steinruch, Hof ten Bleute 11, B-1630 **Linkebeek**
W.A. de Bock, Guido Gezellelaan 13, B-2910 **Essen**
(0032) (0) 36 67 49 19, debockwim@mine.be
L.P. Arnhem, Alfred Welnaunoisln 21/21
B-3001 **Heverlee (Leuven)**, (0032) 22 06 18 88

Achterkant kunst

Arian Koenraadt 11 jaar, Standdaarbuiten, 2001